SKEPTIKKO

Brysselin kokous

Auringonpimennys

Numero 8 kesä/syksy 1990

Sisällys:

Kansi: Ykä Similä

Kaikki tässä lehdessä julkaistut kirjoitukset ovat kirjoittajien omia mielipiteitä, eivätkä edusta toimituksen, Skepsiksen tai CSICOPin virallista kantaa.

Skepsiksen hallitus: Nils Mustelin (puheenjohtaja), Hannu Karttunen *(Skeptikon* päätoimittaja, varapuheenjohtaja), Timo Kaitaro (sihteeri), Matti Virtanen (varainhoitaja), Ilkka Tuomi.

Jäsenasioista, lehtitilauksista ja muista yhdistyksen toimintaan liittyvistä kysymyksistä pyydetään neuvottelemaan sihteerin kanssa, puh. 90-465234 tai postitse:

Timo Kaitaro
Kontiontie 7 F 51
02110 Espoo

SKEPTIKKO-lehden toimitus: päätoimittaja Hannu Karttunen, muut toimitusneuvoston jäsenet: Matti Virtanen ja Nils Mustelin.
Tämän lehden sisältöön liittyvissä asioissa voi ottaa yhteyttä päätoimittajaan, puh. 90-4572709, postiosoite:

Hannu Karttunen
Tieteellisen laskennan palvelu
PL 40
02101 Espoo

ISSN 0786-2571

Ja pimeys tuli

Hannnu Karttunen

En nyt tarkoita viime kesän suurta fiaskoa, auringonpimennystä, joka jäi useimmilta näkemättä pilvisen sään vuoksi. Toki siihenkin liittyi kaikenlaista surkuhupaisaa pseudotiedettä, mutta siitä toisaalla. Tarkoitan sellaista henkisen pimeyden muotoa, jonka uhriksi joutuneella ei ole minkäänlaista mahdollisuutta vaikuttaa asiaan.

Humpuukin puolestapuhujat sanovat mielellään skeptikoille, että antaa jokaisen uskoa, mihin haluaa. Eihän heidän opeistaan mitään vaaraa ole. Jos suhtaudumme asioihin täysin kyynisesti, voisimme ehkä näin ajatellakin. Jos joku homeopatiaan uskova kuolee laiminlyötyään asiallisen hoidon, se on hänen omaa typeryyttään. Tässähän vain toimii jonkinlainen luonnonvalinta, joka karsii pois sopeutumattomat.

Mutta liikkeellä on myös sellaista pseudotiedettä, joka ei jätä tällaista valinnanvaraa. Nykyisin yhä useammat yhtiöt käyttävät erilaisia hämäräperäisiä menetelmiä palkatessaan työntekijöitä. Euroopan skeptikkojen kokouksessa Brysselissä esitettiin arvio, että Ranskassa jopa 70-80% yhtiöistä käyttää työntekijöitä valitessaan grafologiaa, astrologiaa, morfopsykologiaa (eli henkilön kuvaan perustuvaa psykologista analyysiä) tai muita vastaavia menetelmiä.

Yleisimmin käytetty pseudotieteellinen testausmenetelmä lienee grafologia. Sen pätevyydestä on näkynyt huomattavasti vähemmän kritiikkiä kuin esimerkiksi astrologiasta tai homeopatiasta. Asiasta kiinnostuneen kannattaa tutustua The Skeptical Inquirer -lehden numerossa 13/1 olleeseen Adrian Furnhamin artikkeliin, josta löytyy lisää viitteitä.

On jollakin tavoin ymmärettävää, että esimerkiksi korkea ikä, sairaus tai vieläpä voimakas aggressiivisuuskin saattavat heijastua myös henkilön käsialaan. Mutta miten jokin abstraktimpi ominaisuus, kuten rehellisyys, voisi näkyä kirjoituksesta? Teoriat luonteen ja käsialan yhteyksistä perustuvat pikemmin maagiseen vastaavuusperiaatteeseen kuin tilastollisiin tutkimuksiin. Grafologian teoreettinen perusta tai perusteettomuus ei kuitenkaan ole oleellisin kysymys. Tärkeintä on selvittää, toimiiko grafologia vai ei. Tieteellisissä aikakauslehdissä julkaistut tulokset ovat olleet kovin negatiivisia.

Viime syksynä sain henkivakuutusyhtiö Novan lähettämän kutsun Finanssi-89 -messuille. Kutsun yhteydessä tarjottiin tilaisuutta grafologin analyysiin. Kevättalvella sitten saapui nimikirjoitukseni perusteella tehty luonneanalyysi. Se on

paperinpala, joka sisältää täsmälleen seuraavat sanat: joustava, itserakas, määrätietoinen, riippumaton, voimakas-sitkeä, viettelevä, herkkäuskoinen, impulsiivi, monipuolinen, kokenut, oikutteleva, intohimoinen. Siinäpä sellainen joukko ominaisuuksia, joista taatusti muutama osuu pakostakin aina oikeaan. Kovin selkeää kuvaa persoonallisuudestani en kyllä tuon perusteella saanut, ovathan jotkin ominaisuudet selvästi ristiriitaisia. Tällainen saattaa ehkä tuntua hauskalta leikiltä, mutta mitäpä jos vakuutusyhtiö todellakin käyttää tuollaisia "analyysejä" hakemuksia käsitellessään?

Grafologian asemasta Suomessa ei ole paljoa puhuttu. Tekniikka ja talous -lehdessä heinäkuun 27. päivänä ollut astrologiaa ylistänyt juttu antaa viitteitä siitä, että astrologit ovat pyrkimässä yritysten neuvonantajiksi myös Suomessa. Siten on odotettavissa, että myös kaikenlaiset muut mystiset menetelmät tulevat saamaan yhä enemmän merkitystä.

Optio-lehdessä kerrottiin elokuun 23. päivänä persoonallisuustestistä, jonka on kehittänyt skientologian perustajana tunnettu L. Ron Hubbard. Testiin kuuluu 200 kysymystä, joihin vastaamiseen menee aikaa korkeintaan tunti. Testin perusteella tehtyjen henkilövalintojen väitetään osuvan oikeaan 94-96 -prosenttisesti. Tällaisten tarkkojen lukujen esittäminen varsin epämääräisesti määritellystä asiasta on jo sinänsä epäilyttävää. Lisäksi vaikutelmaksi jää, että ilman testiä työhönotto olisi todella onnen kauppaa. Jos liikeyritys on valmis maksamaan yhdestä tällaisesta arveluttavasta pikatestistä parituhatta markkaa, sopii epäillä paitsi sen psykologista tietämystä myös liiketaloudellisia kykyjä.

Tämäntyyppiset hämäräperäiset menetelmät työntekijöiden valinnassa ja muussakin liiketoiminnassa edustavat New Age -liikkeen mukanaan tuomaa uudenlaista rasismia. Kun ihminen luokitellaan käsialan tai tähtimerkin mukaan, hänellä itsellään ei enää ole mahdollisuutta vaikuttaa asiaan. Yhtä hyvin työntekijät voitaisiin valita silmien värin perusteella tai vaikka rahaa heittämällä. Tässä ollaan joutumassa tilanteeseen, jossa pseudotieteellinen ajattelu todella vaarantaa ihmisen oikeusturvan.

Koominen ja kallis juttu

Nils Mustelin

Ehkä ei ole hämmästyttävää, että niinkin lumoava ja lisäksi harvinainen luonnontapahtuma kuin täydellinen auringonpimennys puhuttelee voimakkaasti myös rajatiedon harrastajia ja inspiroi heitä tavallistakin oudompiin ja itsevarmempiin väitteisiin. Varhain heinäkuun 22, päivän aamuna tapahtunut auringonpimennys tarjosi tästä ainakin kaksi hupaisaa esimerkkiä.

Auringonpimennys ei ole meidän päivinämme enää tähtitieteen kannalta niin tärkeä tapahtuma kuin se oli vielä 50 vuotta sitten, mutta sitä suurempi on sen merkitys mahtavana ja turisteja houkuttelevana näytelmänä.

Tästä oltiin hyvin tietoisia varsinkin Joensuussa, jonka sijainti pimennysvyöhykkeella oli miltei ihanteellinen ja jossa olikin hyvissä ajoissa valmistauduttu juhlimaan kunnolla pimenevän auringon merkeissä. Ainoa mikä voisi vaarantaa taivaallisen näytelmän laadun ja menestyksen oli sää ja pimennyspäivän lähestyessä kaupungin päättäjät joutuivatkin huolestuneina toteamaan, etteivät sääennusteet tuntuneet alkuunkaan rohkaisevilta....

Tässä uhkaavassa tilanteessa rajatieteilijät kuitenkin puuttuivat rohkeasti leikkiin. Eräs paranormaaleihin ilmiöihin erikoistunut ryhmä teki Joensuun kaupungille suurenmoisen tarjouksen: poistamme pilvet ja takaamme kirkkaan taivaan, jos saamme tästä vaivasta 100 000 mk.

Sitä, mitä menetelmää tämä ryhmä olisi käyttänyt, ei tiettävästi paljastettu. Skeptikon mieleen tulee kuitenkin helposti useita kiehtovia vaihtoehtoja: Takaperin suoritettu intiaanien sadetanssi. Levitaatioilmiön soveltaminen pilviin, niin että ne nousisivat ilmakehästä ulkoavaruuteen. Telepaattinen avunantopyyntö lähimmälle lämpösäteillä varustetulle ufo-partiolle. Suora vetoomus muinaisten egyptiläisten Ra-jumalan nykyiseen inkarnaatioon, joka ehkä sattumalta asuu Joensuussa.

Jostakin syystä Joensuun kaupunki kuitenkin hylkäsi loistavan tarjouksen, ja sitten kävi niin kuin kävi. Aurinko nousi toki kauniina ja tummanpunaisena sirppinä, mutta kohta yhä paksummat pilvet peittivät yhä enemmän sen kapenevasta muodosta. Ja maailma ei saanut koskaan tietää, mihin tämä pararyhmä olisi pystynyt, jos kaupunki olisi suhtautunut asiaan myönteisesti.

Sitä suuremman tilaisuuden näyttää koko maailmalle rajatiedon ylivoiman tavanomaiseen tieteeseen verrattuna sai sen sijaan eräs toinen ryhmä, Tampereen

astrologinen seura. Pimennyksen aattona ilmestyneessä Iltalehdessä he paljastivat kansainvälisen sensaation; aurinko ei pimenekään kello 4.53, kuten tähtitieteilijät väittävät, vaan vasta tuntia myöhemmin eli kello 5.53!

Tamperelaisten kollegojensa puolesta puhuva helsinkiläinen astrologian harrastaja Timo Luotonen ei jättänyt lukijoille epäilemisen varaa; väite oli 100 prosentin varmuudella totta". Ja astrologien riemu ei tuntenut mitään rajoja: "Tämä on todella hauska, koominen ja kallis juttu. Meitä se naurattaa kovasti, koska olemme niin sanottuja vaihtoehtotieteilijöitä. Ja nyt me näytämme, miten homma itse asiassa on..."

Lauantai 21.7.1990

Tampereen astrologit väittävät:

"Aurinko pimenee "väärään" aikaan!"

— Aurinko ei pimene kello 4.53, vaan kello 5.53! Tämä on todella hauska, koominen ja hupaisa juttu. Ja 100 prosentin varmuudella totta! Kysymys on kansainvälisestä sensaatiosta!

Näin väittävät tamperelaiset astrologit, joiden syyttävät Ursaa "inhimillisestä, mutta kalliista" mokasta.

— Ei pidä paikkaansa, väittää Ursan toiminnanjohtaja Seppo Linnaluoto.

Hämmästyttävintä tässä yhteydessä ei suinkaan ole se, että astrologit onnistuivat saamaan väitteensä julkisuuteen. Iltalehden huuhaa-rima ei liene Suomen korkeimpia. Vuosisatojen toistuvat virhe-ennusteet ovat kuitenkin tehneet astrologit hyvin varovaisiksi. Nykyisin he yleensä välttävät täsmällisiä ja empiirisesti testattavia väitteitä ja keskittyvät pikemmin jo tunnettujen tosiasioiden "selittämiseen" tai sisäisten kokemusten "tulkitsemiseen". Vihdoinkin tässä oli nyt hyvin täsmällinen ennuste, joka voitaisiin lisäksi jo vaivaisen vuorokauden sisällä kiistattomasti osoittaa joko todeksi tai vääräksi!

Ennuste oli myös toisella tavalla erikoinen. Vaikka astrologia perustuu kokonaan aurinkokunnan kappaleiden liikkeisiin, astrologit eivät tietenkään itse laske näitä liikkeitä, vaan nojautuvat täysin tiedemiesten suorittamiin ratalaskelmiin.

Valitettavasti Iltalehden jutussa ei kerrottu, millä tavalla astrologit olivat päässeet sensaatiomaiseen tulokseensa. Toisaalta astrologit tiesivät kyllä, mistä tähtitieteilijöiden "kömmähdys" johtui: Suomessa käytetty kesäaika oli tyystin unohdettu!

Yhdestä asiasta voidaan kyllä olla täysin samaa mieltä Timo Luotosen ja hänen tamperelaisten kollegojensa kanssa: juttu oli todella koominen, vaikka ehkä ei ihan Luotosen tarkoittamassa mielessä. Kalliiksi se olisi tullut vasta jos Finnair olisi noudattanut astrologien itsevarmaa suositusta ja lykännyt kaikkien 13 pimennyslennon lähtöajat tunnin verran eteenpäin...

Astrologien kömmähdyksellä saattoi kuitenkin olla myönteinen vaikutus. Vain muutama päivä pimahduksen - anteeksi, pimennyksen - jälkeen ilmestyneessä Tekniikka ja Talous -lehdessä sama Luotonen ja hänen työtoverinsa Vuokko Coco mainostivat kaunopuheisesti astrologiaa hyödyllisenä apuvälineenä yritysten päätöksenteossa. Ehkä ainakin jotkut yritysjohtajat saivat ahaa-elämyksen lukiessaan esimerkin vientimyyjästä, "jonka astrologisella kartalla New York merkitsee suurta riskiä tulla petetyksi"? Ehkä he oivalsivat, että todella suuren riskin tulla petetyksi ottaa se, joka kuuntelee astrologien neuvoja.

Skeptikkojen kokous Brysselissä

Hannu Karttunen, Matti Virtanen

Eurooppalaisten skeptikkojen neljäs yhteinen kokous pidettiin tänä vuonna Brysselissä 10. ja 11. elokuuta. Eurooppalaisten yhdistysten toistaiseksi vähäisen yhteistyön vuoksi kokouksen järjesti käytännössä Yhdysvaltain skeptikkojen kattojärjestö CSICOP. Isännän ääntä käytti CSICOPin nokkamiehiin kuuluva New Yorkin valtionyliopiston filosofian professori Paul Kurtz. Hän kertoi, että tuoreimpien laskujen mukaan eri puolilla maailmaa on 70 skeptikkoyhdistystä, ja niistä 20 on eurooppalaisia. Skeptikkojen lehtiä on jo nelisenkymmentä.

Parapsykologiassa tuttu Atlantin-vaikutus (Amerikassa onnistunutta koetta ei saada toistetuksi Euroopassa ja päinvastoin) tuntui hieman keskeneräisissä kokousjärjestelyissä. Kokouspaikalle oli sangen vaikea löytää, eikä kuulluilla esitelmillä ollut mitään yhteistä teemaa — muutaman puhujan luennosta puuttui otsikko kokonaan, joten oli hieman vaikea ymmärtää, mihin milloinkin tähdättiin. Ensi vuonna järjestelyjen pitäisi olla jämptimpiä, sillä seuraavan kokouksen kutsui koolle Alankomaiden tehokkaaksi kehuttu Skepsis-yhdistys. Kokous pidetään Amsterdamissa todennäköisesti 3-4. lokakuuta 1991. Vuoden 1992 kokousta suunnitellaan alustavasti pidettäväksi Bilbaossa Espanjan Baskimaassa.

Brysselissä ensimmäisen päivän esitelmät käsittelivät paranormaalien uskomusten asemaa eri maissa. Pikaesitelmien otsikkona oli "The state of paranormal belief in country X" ja puhujina olivat Michael Hutchinson Englannista, Lars Peter Jepson Tanskasta, Alain Mey Ranskasta, Amardeo Sarma Länsi-Saksasta ja Matti Virtanen Suomesta. Vajaat sata seminaarivierasta odottivat myös tietoja Neuvostoliiton tilanteesta, mutta valitettavasti sikäläisten skeptikkojen edustaja, leningradilainen tiedetoimittaja Vladimir Lvoff ei päässyt paikalle.

Kuullut katsaukset eri maiden tilanteeseen eivät olleet vertailukelpoisia, koska mitään yhtenäistä mielipidetutkimusta näistä henkimaailman asioista ei ole tiettävästi tehty. Jo tehtyjenkin "galluppien" tulkinnassa riittää ihmeteltävää: Michael Hutchinsonin mukaan eräässä mittauksessa vuonna 1987 peräti 59 prosenttia briteistä sanoi uskovansa kummituksiin, mutta toisessa tutkimuksessa 1989 uskovia oli "vain" 25 prosenttia. Hutchinson päätteli ilmeisesti aivan oikein, että tällaisista numeroista ei kannata tehdä luotettavia päätelmiä ihmisten asenteiden muuttumisesta. Tulokset riippuvat siitä mitä kysytään, ja siksi näitä asioita tutkittaessa olisi kysymykset pidettävä vuosikausia ennallaan.

Kysymisen vaikeutta päivitteli myös Matti Virtanen omassa esityksessään suomalaisten taikauskoista. Hän kertoi *Paholainen asianajaja* -teoksessa julkaistusta suomalaisten päätoimittajien haastattelututkimuksestaan ja vertasi sen

lukuja kirkon teettämiin Suomen Gallupin tutkimuksiin. Valitettavasti tämän vuoden kirkollinen gallup ei ollut vielä julkaisukypsä, joten uskosta jälleensyntymiseen ja muihin paranormaaleihin asioihin oli vain 80-luvun puolivälin tietoja. Kirkon tutkimuskeskuksen johtaja Harri Heino tosin kertoi elokuun alussa, että usko jälleensyntymiseen on pysynyt viime vuodet 17 prosentissa. Se on kolmisen kertaa korkeampi kuin 50-luvulla, joilloin samaa asiaa viimeksi kysyttiin täsmälleen samalla tavalla.

Lars Peter Jepson kertoi, että Tanskan skeptikkoyhdistystä ollaan vasta perustamassa, ja tavoitteet ovat toistaiseksi vaatimattomat. Tanska ei hänen mielestään ole hirveän taikauskoinen maa, mutta tekemistä riittää skeptikoillekin: Homeopaattinen lääkintä näyttää leviävän, ja taikavarpuun luotetaan maasäteilyn mittarina. Myös suuret kirjankustannusliikkeet ovat viime aikoina julkaisseet entistä hämärämpiä kirjoja.

Uskoa ja epäilyä Ranskassa

Grenoblelainen lääkäri Alain Mey vahvisti sen sijaan sitä ennakkokäsitystä, että ranskalaisilla on taipumusta uskoa ihmeisiin. Homeopatia ja kaikki muu vaihtoehtoinen lääkintä ovat hänen mukaansa hyvin suosittuja Ranskassa. Huolestuttavampaa hänen mukaansa on kuitenkin se, että ranskalaiset työnantajat käyttävät yhä enemmän pseudotieteellisiä menetelmiä työhönotossa. Psykologisia testejä tehdessään jopa 70-80 prosenttia firmoista pyytää myös grafologin, astrologin tai "rnorfopsykologin" mielipiteen. Kuuluupa Ranskanmaalla käytettävän myös erityistä "aivopuoliskoprofiilia" henkilön sopivuuden mittana. Tällä tarkoitetaan kuviota, joka kertoo vasemman ja oikean aivopuoliskon keskinäisistä valtasuhteista henkilön päässä.

Ranskalaiselle fyysikolle Henri Brochille myönnettiin kokouksen illanvietossa CSICOPin ansioituneen skeptikon palkinto. Nizzan yliopiston professori Broch on laatinut opiskelijoidensa avustuksella Ranskan valtion ylläpitämään Minitel-tietoverkkoon skeptikkojen (tai zeteetikkojen) ZET-osaston. Tietoa on tallennettu noin 3 500 sivua useimmilta yliluonnollisen alueilta, ja sitä pidetään jatkuvasti ajan tasalla. Pyrkimyksenä on, että Miniteliä ahkerasti käyttävät astrologit ja muut pseudotieteilijät eivät saisi liian suurta etumatkaa.

Yhtenäisen Saksan ongelma

Länsi-Saksan GWUP-yhdistyksen (Gesellschaft zur wissenschaftlichen Untersuchung von Parawissenschaften) toiminnanjohtaja Amardeo Sarma kiinnitti huomion rajatietolääkintään, jota alan harrastajat itse kutsuvat luontaislääkinnäksi tai luonnonlääkinnäksi. Saksassa käytetään vuosittain noin 500 miljoonaa Yhdysvaltain dollaria luontaislääkkeiden hankintaan, ja yliopistoja painostetaan ottamaan luonnonlääkintää opetusohjelmiinsa. Sarman mukaan kaikki puolueet kannattavat luontaislääkinnän tukemista, tosin eri syistä: kristillisdemokraattien

mukaan sen tehosta on riittävästi kokemusperäistä näyttöä, liberaalien mielestä vapaata kilpailua on joka tapauksessa edistettävä, ja sosiaalidemokraatitkin haluavat nyt vähentää valtion valvontaa lääkinnän alalla.

Sarman mielestä on huolestuttavaa, että poliitikot pyrkivät tekemään yhä useammin tiedettä koskevia päätöksiä. Hän muistutti, että liittohallitus myönsi kolme vuotta sitten 400 000 D-markan määrärahan maasäteilyn ja taikavarvun tutkimiseen. GWUPia ei päästetty mukaan suunnittelemaan eikä tekemään kokeita, joissa saatiin hieman satunnaista parempia tuloksia.

Natsi-Saksassa säädettiin 1930-luvun lopussa laki, jonka mukaan kuka tahansa kunniallinen vähintään 25-vuotias Saksan kansalainen saattoi ryhtyä harjoittamaan heilpraktikerin eli maallikkoparantajan ammattia lähinnä muodollisen tutkinnon jälkeen. Itä-Saksassa tämä laki kumottiin 50-luvulla. Nyt Saksan yhdentyessä tulee taas vanha Länsi-Saksan laki voimaan, ja puoskareille avautuu uusi suuri markkina-alue.

Itäsaksalainen oikeuslääketieteen tutkija A. Gertler vertasi maallikkoparantajia liikennekoneen lentäjään, joka ilmoittaa matkustajille: "Minulla ei ole lentolupakirjaa eikä mitään koulutusta lentäjäksi. Mutta teidän täytyy vain luottaa minuun kovasti, niin pääsemme kyllä perille."

Gertlerin mukaan DDR:ssä oli läpimädän talousjärjestelmän ohessa ainakin jotakin paremmin kuin lännessä: sairaiden hoitaminen oli uskottu lääkärien tehtäväksi. Nyt koko itäisessä Saksassa ei tietenkään ole kovin montaa lääkäriä jäljellä, joten Gertlerin huoli puoskaroinnin lisääntymisestä vaikutti hyvin perustellulta.

Hymanin malliskeptikko

Oregonin yliopiston psykologian professori Ray Hyman väänsi rautalangasta hyvän skeptikon mallin. Hän totesi, ettei pelkkä pseudotieteellisten väitteiden kriittinen arvostelu riitä, sillä se kohdistuu aina vain yhteen ongelmaan kerrallaan. Hyman kertoi omista pseudopsykologioita käsitelleistä kursseistaan, joilta oli kertynyt varsin negatiivisia kokemuksia: vaikka opiskelijat kurssin aikana pystyivätkin suhtautumaan kriittisesti kulloinkin tarkasteltavana olleeseen oppiin, vaikutus asennoitumiseen kurssin jälkeen oli ollut vähäinen.

Tärkeämpää kuin yksittäisten oppien kritisointi onkin opettaa ihmisiä itse arvioimaan asioita. Tämän päämäärän saavuttamiseksi on Hymanin mukaan opetettava oikeaa kriittistä asennetta, annettava yksinkertainen menetelmä tutkittavan opin arvioimiseksi ja harjoiteltava menetelmän soveltamista todellisilla esimerkeillä.

Arviointia varten Hyman esitti muistilistan kysymyksistä, joihin uuteen oppiin törmäävän pitäisi yrittää vastata. Tällaisia kysymyksiä ovat muun muassa:

- Millaisen uskomusjärjestelmän kanssa oikein olemme tekemisissä?
- Millaisia väitteitä esitetään? (Myös implisiittiset väitteet on otettava huomioon)
- Mitä todisteita opin puolesta on olemassa?
- Tukevatko todisteet todellakin väitteitä?

- Millaisia todisteita tarvittaisiin väitteiden perusteluiksi?
- Mitä vaihtoehtoisia syitä voisi olla sille, että ihmiset uskovat esitettyihin väitteisiin?

Arvioinnissa pitäisi soveltaa ns. kohteliaisuusperiaatetta (principle of charity): perusteluja on arvosteltava niiden vahvimmassa muodossa, eikä puututtava niiden heikkouksiin. Sen jälkeen myös kritiikki on tukevammalla pohjalla.

Hyvä skeptikko ei esitä tuomaria, vaan antaa ihmisten tehdä omat johtopäätöksensä esitettyjen tosiasioiden avulla. Tämä kylläkin vaatii jo melkoista taitoa. Hänen kritiikkinsä pitäisi myös olla rakentavaa. Vielä vaikeampaa. Ja tärkeimpänä kaikesta: hän osaa tarvittaessa myös pitää suunsa kiinni. Joillekin lähes mahdotonta.

Hyman on tiivistänyt malliskeptikkonsa ominaisuudet artikkelissaan Proper Criticism. (Jos epäilet omaa pätevyyttäsi väittelyssä, voit saada siitä kopion Matti Virtaselta.) Ja lopuksi, Hymanin omaa esimerkillistä tapaa noudattaen kertaamme hänen kahdeksan kultaista neuvoaan:

1. Valmistaudu: ennakoi mahdolliset kysymykset ja vastaväitteet.
2. Tee tavoitteesi selväksi: aiotko vain purkaa omia patoutumiasi vai saada aikaan jotakin pysyvämpää?
3. Tee kotiläksysi: kerää tietosi alkuperäisistä lähteistä äläkä luota huhupuheisiin ja satunnaisiin lehtijuttuihin.
4. Alä ylitä omaa pätevyyttäsi: opettele sanomaan "en tiedä", ja ole valmis etsimään oikea asiantuntija.
5. Anna tosiasioiden puhua puolestaan: jos olet kunnolla valmistautunut, voit huoletta antaa kuulijoiden tai lukijoiden tehdä omat johtopäätöksensä.
6. Ole tarkka: jos vaadimme vastapuolelta objektiivisuutta, meillä on velvollisuus esittää omat näkökantamme tarkasti ja selkeästi.
7. Noudata kohteliaisuusperiaatetta.
8. Vältä ennakkoluuloilla ladattuja sanavalintoja: jos vastaväittäjä käyttää tunteellisia ilmauksia ja tavoittelee sensaatiota, me emme vajoa heidän tasolleen emmekä vastaa "samalla mitalla".

Voi pyhä polkupyörä!

Alankomaiden skeptikkojen puheenjohtaja Cornelis de Jager sai Brysselin kokouksen yhteydessä CSICOPin vuosittain myöntämän *In Praise of Reason* -palkinnon. Alankomaiden skeptikkoseura perustettiin 1987, puolisen vuotta oman yhdistyksemme jälkeen. Kuinka ollakaan, myös hollantilaiset valitsivat seuransa nimeksi Skepsiksen (Stichting Skepsis) ja neljä kertaa vuodessa ilmestyvän lehtensä nimeksi Skeptikon (Skepter). Jos tässä ei ole kyse yliluonnollisesta sattumuksesta, niin ainakin plagioinnista. Asia voidaan kuitenkin painaa villaisella, koska de Jagerin Skepsis on hoitanut asiansa mallikkaasti: lehti on aivan erinomainen, ja tilaajia yli 600 (meillä vain 140). De Jager sanoikin kiitospuheessaan, että palkinto kuuluu koko yhdistykselle enemmän kuin hänelle itselleen.

Esitelmässään de Jager riemastutti yleisöä parodioimalla Piazzi Smythin oppeja suuren pyramidin mittasuhteisiin kätkeytyvistä ihmeellisyyksistä. Alankomaissa tyypillinen ilmestys on polkupyörä. Siksi de Jager onkin perustanut "syklosofiaksi" nimeämänsä uskonnon, joka perustuu hänen oman pyöränsä neljään mittaan: tangon, polkimen varren ja ohjaustangon pituuteen sekä pyörän halkaisijaan. Näitä lukuja kombinoimalla voidaan varsin tarkasti lausua sellaiset luonnonvakiot kuten gravitaatiovakio, valon nopeus, hienostruktuurivakio jne. Mittayksikkönä de Jager käyttää pyhää pyörätuumaa (HBI, Holy Bike Inch), jonka pituus on 17 milliä.

Vastaavanlaisia parodioita on esitetty ennenkin. Mm. Martin Gardner on löytänyt huomattavan määrän yhteyksiä luonnonvakioiden ja Yhdysvaltain pääkaupungissa sijaitsevan suuren obeliskin, Washingtonin monumentin väliltä. Itse asiassa lähes minkä tahansa lukujen avulla voidaan pienellä askartelulla konstruoida kaikki halutut suureet. Näillä yhteensopivuuksilla ei ole mitään merkitystä, koska etukäteen ei ole mitenkään selvää, mitä suuretta minkäkin kombinaation tulisi esittää. Kokeilemalla löydetään aina *jokin* luvuista muodostettu lauseke, joka vastaa *jotakin* luonnossa esiintyvää lukua *jossakin* yksikköjärjestelmässä.

de Jager käsitteli jonkin verran myös a priori- ja a posteriori-todennäköisyyksien eroa. Ihmiset eivät usein ole kovin hyvin perillä todennäköisyyslaskennasta, joten aivan väistämättömiäkin asioita voidaan pitää ihmeellisinä. Jos kirjoitatte nyt paperille umpimähkäisen 15-numeroisen luvun ja katsotte sitä, tuntuuko ihmeelliseltä, että päädyitte juuri tuohon lukusarjaan? Sen todennäköisyys a priori — ennen toimitusta — oli nimittäin vain 0,000 000 000 000 001 Mutta siinä se vain on, de Jager naurahti. Hän vertasi tätä esimerkkiään keskusteluun ns. antrooppisesta periaatteesta, jonka mukaan maailmankaikkeus luonnonlakeineen on olemassa ihmistä varten. Tämän periaatteen mukaan kaikki ei voi olla sattumaa, koska pienikin muutos missä tahansa luonnonvakiossa tuhoaisi elämän edellytykset maailmasta.

de Jagerin mukaan koko keskustelu antrooppisesta periaatteesta on hakoteillä, koska siinä on sotkettu a priori- ja a posteriori -todennäköisyydet. Samaan sudenkuoppaan lankeavat omalla tavallaan kreationistit, jotka eivät ota uskoakseen, että näin jalo ja ihmeellinen otus kuin ihminen olisi voinut syntyä "sattumalta". Tässä lienee syytä muistaa Martin Gardnerin tokaisu, jonka mukaan elämän esiintymisen todennäköisyys maapallolla on tasan 1. Täällä ollaan!

Astrologia on rasismia

Tähtitieteilijä Jean Claude Pecker College de Francesta pahoitteli hänkin omassa esitelmässään todennäköisyyslaskennan väärinkäyttöä ja suuren yleisön tilastotieteellistä lukutaidottomuutta. Myös hän kehotti varomaan a priori- ja a posterioritodennäköisyyksien eroa ja antoi huutia antrofiselle periaatteelle.

Ranskan fyysikkoseuran puheenjohtaja Evry Schatzman hahmotteli omaa ihannettaan tieteellisen ajattelun opettamisesta: yksityiskohtien pänttäämisen sijasta opiskelijat pitäisi saada ajattelemaan, kysymään oikeita kysymyksiä, rakentamaan hypoteeseja ja suunnittelemaan kokeiden järjestämistä. Schatzmanin mukaan skeptisyys on tämän tieteellisen ajattelun keskeinen osa.

Schatzman otti keskustelussa tiukan kannan astrologisia luonneanalyyseja vastaan. Hän sanoi, että jos horoskooppimerkkejä käytetään työhönotossa ihmisten luokitteluun, kysymyksessä on rasismiin verrattava sorto. Ranskassa tämä vertaus menee hyvin perille, koska suhtautuminen muukalaisvihaan ja rasismiin on viime vuosina jakanut kansaa jyrkästi kahteen leiriin. Schatzman olisi voinut ehdottaa, että SOS racisme -kansaliikkeen rinnalle pitäisi perustaa SOS astrologie -liike. (Miten olisivat "Älä tutki tähtimerkkiäni" -rintanapit?)

James Randi moitti oman esitelmänsä alkuksi muut puhujat — varsin aiheellisesti — heille varatun ajan ylittämisestä, ja arveli tohtorisyndrooman iskeneen. Randihan väittää kiven kovaan, että kun ihminen on saanut PhD-arvonimen, hän ei enää osaa sanoa kahta yksinkertaista asiaa: "Olin väärässä" ja "En tiedä". Sama asenne johtaa ilmeisesti siihen, että oma sanoma muuttuu paljon tärkeämmäksi kuin muiden, ja esitelmä venyy.

Muuten Randi kertoi Nostradamuksesta, joka paljastuu hänen uudessa kirjassaan luterilaiseksi, inkvisitiota pelkääväksi herraksi, jonka "ennustukset" olivat mystiikan verhoon puettua ajankohtaista katolisen kirkon ja hallitsijoiden kritiikkiä. Kirja ilmestyy alkusyksystä, ja siihen palataan tämän lehden tulevissa numeroissa.

Randilla oli myös uusi versio vanhasta jutusta: tähtitietelijä. matemaatikko, tietokoneinsinööri ja skeptikko olivat automatkalla Montanan vuoristossa, kun ikkunasta näkyi musta lammas. Tähtitieteilijä: "Lampaat Montanassa ovat mustia". Matemaatikko: "Ei suinkaan, voimme sanoa vain, että ainakin tämä lammas on musta". Insinööri: "Olette molemmat väärässä, koska voimme sanoa vain, että yhden montanalaisen lampaan yksi puoli on musta". Skeptikko: "Oikeastaan voimme sanoa vain, että näyttää siltä, että yhden montanalaisen lampaan yksi puoli on musta".

ESP ja seitsemän kääpiötä

Kokouksen viimeinen puhuja oli Ghentin yliopiston filosofian professori E. Vermeersch, joka kävi kovaan hyökkäykseen kaikkea satuilua vastaan. Hänen mukaansa tietoa on monenlaista, ja sitä voidaan ryhmitellä ikään kuin sisäkkäisiin ympyröihin: keskellä ovat ne asiat, joiden tiedämme olevan niin totta, että niitä ei tarvitse todistaa. Esimerkiksi: Kaksi plus kaksi on neljä ja Aurinko nousee huomenna.

Vermeerschin mielestä sellaiset paranormaaleiksi kutsutut asiat kuten aistien ulkopuolinen havainnointi ja psykokineesi loukkaavat todeksi havaittuja luonnonlakeja niin pahasti, että ne voidaan panna samaan ympyrään Lumikin ja seitsemän kääpiön kanssa. Tällaisia asioita ei tietenkään tarvitse ryhtyä kokeellisesti

todistamaan - paitsi tietysti pedagogisessa mielessä, suuren yleisön valistamiseksi.

Vermeerschille vastaväittäjäksi ryhtyi Alankomaiden Skepsiksen sihteeri Rob Nanninga, jonka mielestä skeptikoiden on oltava valmiita testaamaan erilaisia väitteitä myös käytännössä. Keskustelu alkoi jo hieman kiihtyä, kun puheenjohtajana toiminut de Jager valitettavasti lopetti sen. Hän kai arveli, että mielipiteen vaihto tästä asiasta on hedelmätöntä. Vermeersch tuntui todellakin niin vakuuttuneelta omassa asiassaan, että hänen kantansa tuskin olisi muuttunut.

Nothing leaves the body

Psykologi (entinen para-) Susan Blackmore Bristolin yliopistosta kertoi lyhyesti ruumiistapoistumistutkimuksista. Hän oli lukenut raportteja, joissa selostettiin yrityksiä mitata hiiren astraaliruumiin (olisiko hiirellä sielu?) poistumista kuolinhetkellä. Tässä oli käytetty oikein hiukkasfysiikasta tuttua kuplakammiota, jonka keskelle oli tehty hiirulaiselle pieni lasinen pesä. Kun hiiren niskaan pudotettiin tappavaa myrkkyä, kammiossa olevaan kaasuun olisi hypoteesin mukaan pitänyt jäädä pieniä kuplavanoja astraaliruumiin reitille. Blackmoren mukaan näissä kokeissa ei löydetty yhtään astraaliruumista.

Blackmore selitti myös pahaan tajuttomuus- ja kriisitilanteeseen usein liittyvää tunnelikokemusta sekä omaa teoriaansa ruumiistapoistumisesta. Tunneli on hänen mukaansa seurausta silmän fysiologista, joka keskittää normaalinäön estyessä ärsykkeet pyöreäksi tunneliksi, jonka päässä saattaa näkyä valoa. Saman kokemuksen voi saada aikaan huumeilla tai jopa painamalla silmämuniaan voimakkaasti parin minuutin ajan. Älkää ihmeessä kokeilko, koska tähän tarkoitukseen sopivat huumeet ovat kiellettyjä, ja huolimaton painelu voi vahingoittaa silmän linssiä.

Ihmisen tajunta siirtyy Blackmoren mukaan ruumiin "ulkopuolelle" silloin, kun se ei pysty saamaan ympäristöstään riittävästi havaintoja. Tajunta koettaa silloin pitää itsensä koossa korvaamalla puuttuvia aistihavaintoja muistista ottamillaan vanhoilla kuvilla, jotka usein ovat tallentuneet lintuperspektiivissä. Ihminen itse ei tuolloin ymmärrä sekoiltavansa mennyttä nykyhetkeen, joten ruumiista poistumisen tunne voi olla todella vahva. "Nothing leaves the body". Blackmore kiteytti oman monivuotisen tutkimuksensa tuloksia.

Spermainen sunnuntai Sipoossa

Skepsiksen kesäretki Lemminkäisen temppeliin 19.8.90

Kari Saari

Ior Bock on monille tuttu Suomenlinnan pitkäaikaisena oppaana ja eräille myös entisenä näyttelijänä ja tanssijana. Nykyään hän toimii free lance -oppaana ja kokopäivätoimisena eksentrikkona. Jälkimmäinen rooli vei miehen entisen työnantajansa epäsuosioon: Ehrensvärd-seura ei erityisemmin halunnut pitää palveluksessaan Ioria, jonka tietojen mukaan Viapori oli ollut olemassa jo muinaisina aikoina, jolloin siellä sijaitsi Auringon temppeli. Ior kuitenkin itse kiistää milloinkaan eksyneensä opastusohjelmissaan 1700-lukua muinaisempiin aikoihin. Joka tapauksessa Ior on puheidensa perusteella kuin lihaksi tullut muinaisuus, sillä hän näyttää olevan kaikki se mitä on jäljellä pohjoismaisesta esikristillisestä yhteiskuntajärjestyksestä, sosiaalisista normeista, etiikasta ja tiedosta. Ior epäilee syntinsä olevan siinä, ettei ole saanut formaalia opillista sivistystä. Tämän puutteen hän sanoo paikanneensa uppoutumalla 1700-luvun historiaan Intiassa viettämiensä talvikausien aikana.

Iorin saaga

Kaiken tietonsa Ior esittää perimätietona ja kutsuu sitä mytologiaksi. Kertomuksen on selvästi tarkoitus olla "the greatest story ever told'', ja siinä löytävät paikkansa niin Kalevalasta tutut hahmot kuin Joulupukkikin Omaksi lönnrotikseen on Ior saanut helsinkiläisen taiteilijan Erkki Pirtolan, jonka Ior Bock -aiheinen "video, teksti ja kivi-installaatio" on ollut nähtävillä Mytologia Suomessa -näyttelyssä Espoossa.

Ior oli ystävällisesti kutsunut Skepsiksen tiluksilleen Sipoon Gumbostrandiin tutustumaan mytologiaansa sekä työhön kallioon suljetun "Lemminkäisen temppelin" avaamiseksi. Perimätiedon mukaan oli temppeli suljettu vuonna 987 ja tuhannen vuoden kuluttua elävällä Bockilla olisi oikeus sen avaamiseen. Ior on nyt tuo Bock, joten työt ovat olleet käynnissä muutaman vuoden ajan.

Beckin suvun mytologian mukaan on nykyinen Uusimaa ollut maailman keskus. Täällä Ukko eli Väinämöinen hallitsi vanhimman poikansa Sepon eli kuninkaan kautta. Ukon nuorin poika oli (arvo)nimeltään Lemminkäinen, ja hän hoiti kaiken valtakunnassa tarvittavan siittämisen. Tämän arvonimen hän sai

27-vuotiaana. Uudenmaan ympärillä olevat maat ja ylipäätään kaikki maailman maat olivat Uudenmaan alaisuudessa ja saivat hallitsijoikseen omat Ukkonsa, jotka olivat Lemminkäismiehen ja tietyn Disa-luokan naisen voimakastekoisia jälkeläisiä, joita kutsuttiin Rabeiksi. Kukin Rabi hedelmöitti omassa maassaan ylimmän yhteiskuntaluokan naiset, jonka jälkeen tämän yhteiskuntaluokan miehet siittivät lähinnä alempana olevan luokan naisten lapset. Alimmalla portaalla olevilla mäkitupalaismiehillä ei ollut siitosoikeutta lainkaan.

...ja sitten Lemminkäisen temppeliin...

Jääkautta edeltäneellä ajalla kultaa ei tarvinnut kaivaa vaivalloisesti maan sisältä, vaan sitä oli runsaasti saatavilla maan päällä. Tästä kullasta ihmiset tekivät Auringon kunniaksi suuria määriä erilaista esineistöä, jotka Rabit kuljettivat Raasepurin linnaan. Kunkin Uudenmaan Ukon hallituskautena kertyneet kultaesineet koottiin Lemminkäisen temppeliin erillisiin kamareihin ja kultaa pitäisi olla kertyneenä 200 km leveydeltä...

Uskotko?

Ior itse selitti, ettei mytologia ole uskon tai epäuskon asia, vaan se on joko ymmärrettävä tai sitten ei. On kuitenkin hieman hankalaa lähteä kertomaan, että "myytti on niinku sillai toisella tasolla true, kelaatsä?", kun kallion kylkeen ilmestyy kuorma-auton mentävää reikää ja Bockin maaomaisuus on kiinnitettynä louhintatöiden lainoituksen vuoksi.

Minun ei ole vaikea kuvata Ioria valloittavaksi persoonallisuudeksi ja hulvattomaksi kertojaksi. Hän on molempia. Gumbostrandissa oli käyntihetkellämme tusinan verran kansainvälistä joukkoa: Iorin tuttavia Goasta Intiasta ja toivioretkeläisiä ainakin Ruotsista ja Saksasta. Kesäaurinko kuumotti ja pitkätukkaiset pojat ja kauniit hippitytöt lehahtivat kasvoille kuin ikuisen 60-luvun iloisesta kommuunista (ja kehottivat syömään viinirypäleitä). Juttelin puolisen tuntia erään Stuttgartista lähtöisin olevan nuoren miehen kanssa. Hän kertoi kyllästyneensä uskontoihin; hän oli käynyt niitä läpi ilmeisesti enemmän kuin osaisin luetella. Iorin puheissa oli hänen mukaansa juuri se hyvä puoli, että siinä ei tarvinnut uskoa mihinkään. Kysyin, uskoiko hän temppelin olemassaoloon, johon hän vastasi, ettei usko mihinkään. Mutta hän sanoi kyllä ymmärtävänsä.

En sitten jaksanut kiusata ihmisiä kysymyksillä siitä, noudattavatko he Iorin menetelmää ymmärryksensä lisäämiseksi: joka aamu olisi kunkin miehen juotava omaa spermaansa. Muinainen spermasysteemi on yksi Iorin mieliaiheita, ja tarinan konnan osa lankeaa katoliselle kirkolle, joka kahtalaisesti edesauttoi ihmiskunnan nykyiseen rappioonsa. Ensiksikin holtiton seksuaalisuus sai vallan, kun kuka tahansa saattoi avioitua kenen kanssa tahansa ja vielä rakastella aiemmin ainoan sallitun ajan eli juhannuksen ulkopuolella. Toiseksi katoaa autoeroottinen sperma oman suun sijasta nykyisin vessanpyttyihin, ja tälläkin tavalla häviää ihmisen luova voima kierron ulkopuolelle.

Useampikin skepsisläinen taisi ahdistella loria sen suhteen, onko "mytologia" valmis, onko hän sen valmiina vastaanottanut ja onko hän tehnyt siihen mitään omia lisäyksiä. Iorin väite oli edelleen se. että kaikki on sukutraditiota lorin esityksessä informaatio siirretään erityisen "äänijärjestelmän" kautta. Suomen ja ruotsin kielisiä sanoja pilkotaan ja osasia yhdistellään sen mukaan, miten ymmärrys antaa myöten; uusia yhdistelmiä ja assosiaatioita "kelataan'', osa hylätään, osa hyväksytään. (Esimerkiksi: Ukon nimi oli Uudenmaan aasereiden kielellä Per ja ympäröivien maakuntien vaanereiden kielellä Väinämöinen. Kun hän lauloi, oli se Perin värssy, mutta katoliset muuttivat sanan merkityksen negatiiviseksi: pervers. Tämän taisi kyllä Juice Leskinenkin kerran oivaltaa...)

Pimeä puoli

Skepsiksen retken aikoihin olin itse vastikään palannut runsaan vuoden pituiselta matkalta Papua-Uudesta-Gumeasta, jossa asuin eräässä kylässä maaseudulla. Ja, rehellisesti sanoen, enpä olisi välittänyt tavata Ior Bockin tapaista henkilöä siellä — en ainakaan ensimmäiseksi. Entä jos olisin tavannut? Ei olisi tarvinnut tuoda tyhjiä nauhoja kotiin, mutta melko pian olisi muukalaisen korvaan kuiskattu, että mieshän "toktok nabaut", puhuu tolkuttomia. Miten sattuikaan, mutta kyläni oli katolinen, ja hartain kaikista oli muuan kirkkopalvelija. Juuri hänestä minulle sitten kerran kuiskattiin, että hänellä on aivan omat juttunsa. Kyläläisten mytologia oli tietysti täynnä mitä oudoimpia tapauksia, varsinkin kun raamatulliset ainekset olivat siihen sekoittuneet, ja olin hieman utelias kuulemaan, mitä mies oikein puhuisi. Kerran hän tulikin viereeni, osoitti erästä kukkulaa, ja sanoi: "Kauan sitten Jumala meni naimisiin tuon vuoren kanssa." En minä tuota nyt niin merkillisenä asiana olisi pitänyt — oli kummempiakin kuultu — mutta se tietysti ratkaisi, että kukaan muu ei jakanut hänen uskoaan. Jos hänestä olisi tullut profeetta ja hän olisi saanut opetuslapsia, se olisi taas ollut eri asia. Mutta jos olisin itse ryhtynyt hänen opetuslapsekseen? Olisiko se lisännyt tietoa tuosta miehestä ja hänen yksityisestä myytistään; vaiko vain minusta itsestäni, muukalaisesta?

Ihmisillä on kulttuuristaan ja aivan yksilöllisistäkin seikoista johtuen kovin erilaiset rajat uskottavan, epäuskottavan, ymmärrettävän ja yliluonnollisen suhteen. Ior Bockin eksentrismin ehkä piinallisin puoli liittyy hänen kielelliseen assosiaatiomenetelmäänsä, joka lataa koko symboliympäristön raskaaksi merkityksistä, jotka kuitenkin ovat pelkkää satunnaista kohinaa koko muulle ihmiskunnalle. Mikäli Ior tosiaan on saanut tietojensa rungon kertomallaan tavalla, kuuntelemalla 20 vuoden ajan äitinsä ja tämän sisaren kertomuksia, on uskomisen vaikeudesta huolimatta ymmärtäminen helppoa. Vaikka kuulunkin niihin, joille ymmärtämistä vielä huomattavasti edesauttaisi ainakin yhden 288-kiloisen kultapukin koskettaminen, tuntuvat tällaiset made in Finland -psykoosit koko lailla Nostradamusta ja Umberto Ecoa läheisemmiltä.

Skeptistä keskustelua tietokoneverkoissa

Markku Javanainen

Kansainvälisissä tietokoneverkoisssa on useita kokous- ja keskustelujärjestelmiä, joissa käsitellään erilaisia "paranormaaleja" ja speudotieteellisä ilmöitä. Suurin ja kiinnostavin näistä on news-järjestelmässä oleva sci.skeptical-kokous. News-järjestelmä on eräänlainen elektroninen ilmoitustaulu, johon lähetetyt viestit saavuttavat verkossa mukana olevat tietokoneet parin päivän sisällä. Esimerkiksi Pohjois-Amerikassa kirjoitetut tekstit ovat useimmiten tulleet Suomeen saman päivän aikana.

Sci.skeptical-kokoukseen kirjoitetaan päivittäin noin 10-50 puheenvuoroa. Kahden viimeisen viikon aikana kirjoitetut viestit ovat vapaasti kaikkien luettavissa ja kommentoitavissa. Keskustelu näyttää lainehtivan aaltomaisesti: Esimerkiksi tämän vuoden elokuussa suuria keskusteluja on käyty mm. kiropraktiikasta (n. 50 kirjoitusta), ufoista (n. 100 kirjoitusta), pallosalamoista, skeptisestä suhtautumisesta yleensä ja tiedeuskosta. Kirjoitusten taso vaihtelee kahvipöytäjutustelun tyylisistä heitoista pitkiin tieteellisiin artikkeleihin. Monilla kirjoitttajilla näyttää olevan lähteinä Prometheus Books -kustantamon julkaisut ja eri maissa ilmestyvät skeptiset lehdet. Yksi kokouksen parhaista puolista on se, että se ei ole samanmielisten nyökyttelyseura vaan foorumilla käydään aitoa väittelyä. Kuitenkin karkean arvioni mukaan noin kaksi kolmasosaa keskustelijoista suhtautuu erittäin kriittisesti "rajatieteisiin".

Kokouksessa julkaistaan myös eräiden skeptisten lehtien sisällysluettelot säännöllisin väliajoin (mm. Skeptical Inquirer ja New Zealand Skeptic), kirjojen nimikkeitä ja kiinnostavimpien lehtiartikkelien referenssitiedot. Lähes aiheesta kuin aiheesta saa nopeasti lähdeviitteitä lähettämällä kyselyn kokoukseen. Useat auttavat erittäin mielellään toisella puolella maapalloa olevaa samasta aihepiiristä kiinnostunutta henkilöä.

Juuri ennen tämän jutun kirjoittamista lukemani viimeisin puheenvuoro sci.-skepticalissa koski James Randia. Eräs yhdysvaltalainen keskustelija varoitti liikaa luottamasta Randin väitteisiin parapsykologiasta. Lähteenä hänellä oli The Journal of the American Society for Psychical Research -lehdessä (vol 84, Jan 1990) julkaistu G. Hansenin artikkeli, jossa on kuulemma dokumentoituna lukuisia Randin tekemiä ilmeisiä virheitä. Joten seurataan jatkokeskustelua.

Parhaillaan on menossa väittely ns. vuoden 1947 Trumanin kirjeen aitoudesta. Tunnettu ufoihin kriittisesti suhtautuva tutkija Philip Klass hävisi äskettäin

1000 dollarin vedon eräästä kirjeeseen liittyvästä seikasta Stanton Friedmannille. Ufoistit saivat siis syyn hehkuttaa osavoitollaan. Eräs kokoukseen osallistuja faksasi keskustelun itse Klassille. Tulistunut Klass selittelee asiaa nyt avustajansa välityksellä kokouksessa. Eikä passaa vaan korottaa panoksia kirjepokerissa. Klass heitti juuri sci.skepsis -kokouksen välityksellä Friedmannille kolme yhteensä 3500 taalan vetoa.

Suurin osa kokoukseen kirjoittelevista on yhdysvaltalaisia, kanadalaisia, englantilaisia, australialaisia ja uusiseelantilaisia. Jonkin verran näyttää olevan myös mannereurooppalaisia osallistujia. Keskustelukielenä on englanti.

Viestien lukeminen ja kirjoittaminen ei edellytä mitään erityisiä atk-taitoja. Useimmissa verkkoon kuuluvissa tietokoneissa järjestelmän nimeen kuuluu sana news. Esimerkiksi Helsingin yliopiston Vax-koneessa nimenä on rnews. Vaxissa järjestelmä saadaan käyttöön yksinkertaisesti komennolla **setup rnews**, jonka jälkeen annetaan komento **rnews**. Tämän jälkeen valitaan jokin järjestelmän lähes tuhannesta erilaisesta kokouksesta. Sci.skeptical kokukseen pääsee antamalla komennon **select sci.skeptical**. Viesteistä voi valita luettavakseen otsikoiden perusteella vain haluamansa. Omien viestien kirjoittaminen aloitetaan komennolla **post**. Teknisiä lisätietoja saa mm. Timo Harmon oppaasta *Tietokoneavusteinen viestintä Helsingin yliopiston Vax-ympäristössä*, jota saa yliopiston Laskentakeskuksesta (puh. 90-7084195). Verkko, jossa news-viestit jaetaan, on maailman laajin; Ainakin Unix-, IBM- ja Vax-koneista siihen on helppo päästä. Kysele tietoja lähimmältä atk-vastuuhenkilöltä.

Helsingin yliopiston Vaxin PortaCom-järjestelmässä on myös kokous nimeltä FLIMFLAM - KESKUSTELUA "RAJATIETEISTÄ". Kokousta ei ole ainakaan toistaiseksi liitetty mihinkään verkkoon eli siihen pääsevät mukaan vain Helsingin yliopiston Vaxin käyttäjätunnuksen omistavat henkilöt. Ilmeisesti osallistujapiirin suppeuden vuoksi keskustelu siinä on ollut varsin niukkaa.

Myös kansainvälisillä ns. postituslistoilla on keskustelua mielenkiin- toista aiheista. Mm. tieteellisistä väärennöksistä (a la Benveniste) on korkeatasoista keskustellua listalla, jonka saa tilattua esim. Vaxista käsin mail-osoitteella **jnet%,"listserv@finhutc"**. Tilaus tehdään lähettämällä ilman otsikkoa vain yhden rivin viesti: "**SUB SCIFRAUD** oma nimi".

Voin antaa Skeptikko-lehden lukijoille järjestelmien käyttöön liittyviä neuvoja. Puhelin töihin 7084627, kotiin 710227. EMAIL-osoitteet: Decnetissä HYLK::JAVANAINEN, EARN/BITNETissä JAVANAINEN@FINUH ja Internetissä javanainen@cc.helsinki.fi.

Lehdistökatsaus

Humpuuki kannattaa

Kuten lehtiä lukevat jäsenemme hyvin tietävät, taikuri James Randi vieraili Suomessa heinä-elokuussa. Uusi vierailu voi olla edessä hyvinkin pian, sillä Randi on lupautunut neuvonantajaksi tiedekeskus Heurekan aistit ja illuusio -näyttelyyn. Randi tuo mukanaan suuriin illuusiotemppuihin erikoistuneen kollegansa Jerry Andrusin, joten Heurekan kävijöille on odotettavissa todella maaginen näyttely.

Randin tämän kesän vierailu oli osaksi lomaa. Hän halusi seurata auringonpimennystä, joten veimme hänet Pohjois-Karjalan parhaalle mahdolliselle tähistyspaikalle, Skeptikon päätoimittajan rappiotilalle Liperiin. Vasta jälkeenpäin selvisi, että näkyvyys olisi ollut parempi Helsingissä.

Helsingin Sanomat haastatteli Randia perusteellisesti ja julkaisi 3. elokuuta tiedesivullaan jutun "vanhasta huijarista", joka paljastaaa rajatiedon ja myös tieteen silmänkääntäjiä. Artikkelin yhteydessä esiteltiin myös Nils Mustelinia ja Skepsis-yhdistystä sekä mainostettiin Randin luentotilaisuutta Helsingin yliopistolla 7. elokuuta.

HS:n lisäksi myös Suomen Kuvalehti kertoi Randin luennosta ennakkojutussaan. Jutut olivat sen verran näyttäviä, että kiinnostus luentoa kohtaan ylitti kaikki odotuksemme. Sali oli varattu kolmellesadalle mutta tulijoita oli kaksin verroin enemmän. Onneksi saimme seuraavaksi päiväksi varattua suuremman salin toista esitelmää varten, mistä kiitos yliopiston joustavalle henkilökunnalle.

Aamulehdessä julkaistiin 11. elokuuta kolmen paistan juttu otsikolla "Humpuukista tuli tungos". Toimittaja piti kymmenen markan ovimaksua "passelina", mutta kirjoitti kuitenkin, että "humpuuki se on, mikä kannattaa. Niin tässäkin: Skepsis-yhdistys kuittasi lipputuloja 3000 markkaa..." (Kuka muistaa Aamulehtikonsernin viime vuoden tuloksen?) Humpuukista kiinnostuneille pieni lisävihje: ensi talvena kannattaa lähteä Heurekaan paheksumaan heidän lipputulojaan.

Aamulehden toimittaja oli myös sitä mieltä, että Randi sai "tolkuttomasti" julkisuutta. Tämä oli erityisen hauska kuulla sen jälkeen kun oli kaksi viikkoa yrittänyt saada televisiotoimittajia kiinnostumaan vieraastamme. Paikalla oli lopulta vain ruotsinkielinen ajankohtaistoimitus. Heidänkin raporttinsa alkoi väitteellä, jonka mukaan Randin mielestä yliluonnollisia ilmiöitä ei voi olla olemassa. Tämä lehti ei ehkä tavoita ihan kaikkia televisionkatsojia, mutta kirjattakoon silti: Randi ei ole väittänyt mitään tuollaista, eivätkä nuo sanat sovi kenenkään muunkaan skeptikon suuhun.

Saattaa kuullostaa hieman yllättävältä, mutta kristillisissä piireissä Randin vierailuun suhtauduttiin vallan tavattoman myönteisesti. Juhani Simojoki kirjoitti Kirkko ja Kaupunki -lehden kolumnissaan, että "Randin tapaiset "järjen ristiretkeläiset" auttavat näkemään harhojen läpi". Kristityn Vastuun pääkirjoituksessa todettiin puolestaan, että "Randi tekee kristityille suuria palveluksia kiertäessään ympäri maailmaa ja paljastaessaan huuhaa-ilmiöitä". Kuten odottaa sopii, molemmissa kirjoituksissa tarjottiin kuitenkin skeptikoille Jumalaa: Simojoen mukaan "järki ei kuitenkaan ole riittävä lääke". Kristityn Vastuu toivoi, että Randi ja muut skeptikot "epäilisivät omaa epäilyään suhteessa Jumalaan", mitä se sitten tarkoittaakin.

Huomionarvoinen juttu Randista ilmestyi myös Kauppalehden Optiossa 23. elokuuta. Artikkelin otsikon mukaan "Liikemiestä voi vetää nenästä yhtä helposti kuin kadunmiestä".

Option lukijat ovat liikealan ihmisiä, jotka — kuten kaikkien muidenkin alojen ihmiset — luulevat olevansa muita vastustuskykyisempiä huijauksille. Randin haastattelu antanee heille jonkin verran miettimistä. "Business-ihmiset sortuvat astrologiaan ynnä muuhun humpuukiin aivan yhtä helposti kuin muutkin", Optio lainaa Randia.

Randista kertovissa jutuissa liioitellaan usein hänen epäluuloisuuttaan, kuten Finlands Svenska televisionin lähetyksessä saatiin nähdä. Optio ei tietenkään tee samaa virhettä, vaan toteaa asiallisesti, että "hän ei väitä, että kaikki yliluonnollinen ja ei-järjellinen olisi mahdotonta. Hän haluaa vain päästä katsomaan, onnistuuko väitetty uroteko valvotussa kokeessa".

Käsiala paljastaa älykkyytesi

Tiesittekö, että "grafoanalyysia" pidetään Euroopassa tieteenä, jota opetetaan tohtoritasolla peräti kahdessatoista yliopistossa, ja joka on pakollinen aine opettajankoulutuksessa.

Tällaisia asioita kertoi elokuun puolivälissä New York Timesin haastattelema grafoanalyytikko eli käsialapsykolgi Paula Jean Slier. Hänen mukaansa käsiala-analyysi on yksi nykyaikaisen soveltavan psykologian haara, jota käytetään yhä enemmän mm. petostutkinnan yhteydessä, avioliittoneuvonnassa, kouluissa oppilaiden ainevalintojen arvioinnissa ja ihmisten itsetuntemuksen lisäämisessä. "Ohjaan ihmisiä pois urilta, jotka eivät sovi heille", Slier kertoo.

Käsiala-analyysin tutkinnon voi jutun mukaan suorittaa Chicagossa sijaitsevan "International handwriting analysis" -yhdistyksen 18 kuukauden mittaisella kurssilla. Yhdistyksen on perustanut vuonna 1933 herra nimeltä Milton N. Bunker (sic). Slier kertoo, että analyysin tulokset ovat tarkkoja, koska käsialaa mitataan "tieteellisesti" viiva viivalta. Hänen mukaansa tämä tieteellinen menetelmä paljastaa mm. tunteet, luonteenlaadun, sosiaaliset asenteet, suorituskyvyn rajat, luontaisen älykkyyden ja luonteen kehittämiskelpoiset alueet. Ohessa paljastuvat "esimerkiksi" myös henkilön tahdonvoima, energisyys, päättäväisyys, tunne-elämän voimakkuus. Grafoanalyysin suosio perustuu siihen, että "se toimii", Slier kehuu. Hän myöntää kuitenkin, että aivan kaikkea käsialasta ei saada selville: muilla keinoin tutkittavaksi on jätettävä pituus, paino, ikä, sukupuoli, kansallisuus, uskonto, rotu sekä vasen- tai oikeakätisyys.

Slierin haastatteluun ei ole liitetty sanaakaan epäilyä grafoanalyysin mahdollisista ongelmista, vaikka hänen väitteidensä kiistanalaisuus pitäisi olla selvää. Tällaista journalismia tapaa hyvin harvoin New York Timesissa, mutta sattuuhan sitä paremmissakin piireissä. Yksi hyvä puoli Slierin haastattelussa on: siinä mainitaan nimeltä muutamia suuryrityksiä, jotka käyttävät hänen firmansa palveluksia. Mukaan mahtuvat Citicorp, Mobil, Equitable Life, Prudential, Exxon ja Sears, Roebuck & Co. Jos kätesi vapisee, älä yritä heille töihin.

Lukijoilta

Kirjastot ja "new age"

Matti Virtasen lehdistökatsauksessa (Skeptikko 7, kevät 1990) sai kyytiä Kirjastolehden new age -teemanumero ja siinä sivussa kirjastoala yleisemminkin. Haukut olivat paikallaan, numero oli harvinaisen masentava. Koska kirjastoalan henkistymisen vaihe ei mielestäni kuitenkaan onneksi ole ihan sitä, mitä MV uumoilee, pari jatkokommenttia.

Kysynnän ja tarjonnan paineet

Yleisesti ottaen kirjastot eivät ole erityisen herkkiä hankkimaan ja välittämään huuhaata. Valtaosin valinnoista päättävät kirjastonhoitajat ovat monipuolisesti ja akateemisesti kouliintuneita ihmisiä, jotka joutuvat valintatyössään kriittisesti pohtimaan kaupallisen tarjonnan monia kummallisuuksia.

Kriittisyyden toteuttamisessa on kuitenkin vaikeuksia, joita ei aina ole helppo ylittää. Yhtäällä ovat tarjonnan ja kysynnän paineet, toisaalla alalla omaksutut eettiset periaatteet.

Yksittäisen valitsijan kriittisyydestä riippumatta aineistojen tarjonta on mitä on. Kirjastot eivät pysty vaikuttamaan siihen, mitä meillä ja muualla julkaistaan. Vaikka kirjastojen sanotaan mahdollistavan hankinnoillaan suomenkielisen runouden julkaisemisen, erilaisen huuhaan julkaisemista tuskin voitaisiin estää tai vähentää edes sataprosenttisella hankintaboikotilla.

Yhtä vaikeaa on estää kirjastojen käyttäjiä innostumasta julkaistusta huuhaasta ja kysymästä sitä kirjastosta. Kirjastot voivat parhaimmillaankin vaikuttaa ihmisten ajatuksiin vain niillä palveluilla, joita kirjastoon hankitaan. Ei-oon tarjoaminen innokkaalle kysyjälle johtaa todennäköisemmin ko. aineiston ostamiseen omaksi, ei innostuksen sammumiseen.

Eettinen koodi

Vaikeinta on kuitenkin valintatyön eettinen perusteleminen. Kirjastoalalla hyväksyttiin vuoden 1989 alussa eettinen koodi otsikolla "Kirjastotyön periaatteet" (Kirjastolehti 1/89 s. 16-17), jonka mukaan "Kirjastotyön tavoitteena on turvata kaikille ihmisille osallisuus ihmiskunnan henkisen kulttuurin saavutuksiin.

Kirjaston työntekijät edistävät tiedon ja ajatusten vapaata kulkua tarjoamalla asiakkaiden käyttöön monipuoliset kokoelmat, niihin liittyvät palvelut ja oman asiantuntemuksensa." Edelleen korostetaan, että "Kirjastotyön lähtökohtana on kunnioitus käyttäjiä kohtaan. Kirjaston työntekijöiden tulee kohdella asiakkaita tasavertaisesti..."

Suppeasanaisen koodin perusteluissakaan ei oteta kantaa kirjastoaineistojen sisältöön tietoteoreettisessa mielessä, vaan pidetään tärkeinä tavoitteina "kattavuutta ja monipuolisuutta sekä asiakaskunnan tarpeita". Omakohtaisestikin olen havainnut, että suhtautuminen kirjastoaineiston sisältämän tiedon objektiiviseen totuudellisuuteen on kirjastonhoitajille aika ongelmallista. Siksi kirjastonhoitajat valitsevat ristiriitaisten paineiden keskellä mieluummin valjun suvaitsevaisuuden (jota tiukka skeptikko voi pitää välinpitämättömyytenä) kuin ryhtyvät peräämään uskottavuuden tai luotettavuuden astetta.

Alalla ollaan nykyään melko herkkiä syytöksille holhouksesta, sensuroinnista ja kasvattamisesta. Yksikään kirjasto ei halua leimautua paikaksi, jossa edistetään tai vastustetaan jotain tiettyä aatetta tai ajatussuuntaa. Sen sijaan tarjonnassa vallitsee kuin ympäröivän yhteiskunnan pienoisheijastuksena "moniarvoisen valinnanvaran" herruus.

Mitä älykästä voimme siis tehdä?

Itse uskon, että on turha pelätä tai luulla kirjastojen ryhtyvän sen paremmin "new agen" kuin minkään muunkaan vastaavaan ilmiön erityiseksi puolestapuhujaksi, vaikka kulloisenkin boomin aikana siltä voi joskus tuntua. Sen sijaan on varmaa, että kirjastojen kokoelmista tulee löytymään myös tulevaisuudessa aineistoa, joka saa skeptikon mielen ärtymään. Se muodostaa kuitenkin vain suhteellisen pienen osan kokonaistarjonnasta, minkä lisäksi ainakin joissakin kirjastoissa kiistellään jatkuvasti valinnan periaatteiden toteuttamisesta.

Tärkeämpää mielestäni on, että kirjastoihin voidaan hankkia myös sellaista aineistoa, joka kritisoi kunnolla huuhaan olemusta. Siksi Matti Virtasen kaipaamaa "älykästä" on kirjoittaa ja julkaista paljon lisää *Paholaisen asianajajan* tyyppistä aineistoa. Itse asiassa tarvitsemme kunnollisen "vastalääkkeen" jokaisen huuhaan alalajin osalta, yleisteoksiin tarttuvat vain valmiiksi skeptiset luonteet.

Samasta syystä olisi varmasti hyvä kyetä popularisoimaan Skeptikko-lehteä ainakin ulkoisesti, jos mielitään sen levittävän kiriastojen kautta kriittistä elämänasennetta. En tarkoita, että kirjastojen lehtihankinnat tehdään kansikuvien perusteella, mutta valtavassa yleisessä lehtitarjonnassa on merkityksensä sillä, miltä lehti näyttää. Suunta on ollut koko ajan hyvä, mutta vieläkin houkuttelevammaksi Skeptikko voidaan tehdä.

En yritä pestä ammattikuntaani viattomaksi, kyllä kirjastojen hankinnoissa on paljon mekaanista kustantajien kumartelua ja henkistä laiskuutta, joiden seurauksena kuntalaisten rahoja käytetään milloin mitenkin huonosti. Mutta haluamme tai emme, kirjastot ovat viime kädessä aina vain yksi yhteiskunnassamme tuotettujen ja levitettävien hengentuotteiden jakelukanava, jonka voimana on tarjota

näitä tuotteita pitkällä historiallisella jännevälillä ja ilman kaupallisen tuloksen tekemisen pakkoa. Tällaisina laitoksina kirjastot voivat toimia uteliaan ja kriittisen ihmisen omakohtaisen kasvamisen apuna. Huuhaan vastustamiseen ne voivat tarjota samat keinot kuin levittämiseenkin.

Heikki Poroila
kirjastonhoitaja Vantaalla

Akupunktuuri, käyttökelpoinen hoitomuoto myös skeptikolle

Lisäykseksi edellisessä lehdessä No 7 olleeseen kirjoitukseen *Tärkeintä, ettei hoidosta ole haittaa*:

Akupunktuurin itämainen historia on niin pitkä, että on samantekevää, käytettiinkö sitä ensi kerran 3000 vai 7000 vuotta sitten. Muidenkin kansojen kulttuuriperinnössä on viitteitä stimulaatiohoitojen käytöstä vaivojen poistamiseksi (esim. saamelaisten taulaarninen).

Akupunktuuri pääsi länsimaisen julkisuuden valokeilaan, kun presidentti Nixon vieraili Kiinassa vuonna 1971. Neulahoitodemonstraatio tarjottiin maailmanlaajuisesti ihmeteltäväksi. Perinteisen, selittämättömäksi koetun hoitotavan vaikutusmekanismien penkominen pani alulle nykymuotoisen kivuntutkimuksen. Sen mukana syntyi uusi tapa selittää muidenkin, jo yleiseen käyttöön hyväksyttyjen kivunlievitysten vaikutusmekanismia.

Suomessa akupunktuuri tuli virallisesti julkisuuteen vuonna 1972, jolloin professori Y. Omura USA:sta demonstroi Työterveyslaitoksella. Samana vuonna Kainuun keskussairaalassa suoritettiin nielurisojen poisto akupunktiopuudutuksessa. Akupunktuurin asemalle Suomessa oli varmasti eduksi, että siitä kiinnostuivat myös ja ennen kaikkea lääkärit.

Suomen lääkäreiden akupunktioyhdistys (SLA) perustettiin vuonna 1972. Jäsenikseen se ottaa hakemuksesta vain laillistettuja lääkäreitä, hammaslääkäreitä ja eläinlääkäreitä. Yhdistyksen jäsenmäärä on noin 400. Joukkoon toivotaan ennen kaikkea käytännön lääkäreitä, ei pelkkiä pistelyyn rajoittuneita "neulanheittäjiä".

Sääntöjen mukaan SLA:

- edistää tieteellisen toiminnan avulla akupunktuurin kehitystä ja käytännöllistä soveltamista maassamme
- vaalii hyvää yhteisymmärrystä akupunktuuria harrastavien lääkäreiden keskuudessa
- huolehtii niistä heidän yhteisistä ammatillisista ja muista eduistaan, jotka eivät ole taloudellisia.

Vuoden 1975 lokakuussa lääkintöhallitus määritteli akupunktion lääketieteelliseksi fysikaaliseksi hoitomenetelmäksi. Vuonna 1981 LKT, yleislääketieteen dosentti Seppo Y.T. Junnila teki mainion väitöskirjan *Akupunktuuri kivunhoitomenetelmänä terveyskeskuksessa.*

Kansaneläkelaitos hyväksyy akupunktuurin lääketieteelliseksi hoitomuodoksi ja kunnallinen virkaehtosopimus rinnastaa akupunktuurin muihin lääkärin tekemiin toimenpiteisiin. Näillä "hyväksymisillä" lienee kannustava vaikutus hoidon käytölle terveyskeskuksissa, jonne se parhaiten soveltuukin.

Kuten mikä tahansa oikein käytetty hoitomuoto, akupunktuurikin on vain yksi ase lääkärin taistelussa kipua ja kärsimystä vastaan. Potilaan huolellinen tutkiminen ja diagnoosiin pyrkiminen ennen akupunktiohoitoon päätymistä on oleellisen tärkeää. Teknisesti akupunktuuri on tavattoman yksinkertainen hoito lääkärin peruskoulutuksen saaneelle. Vain täysi tohelo voi saada akupunktiolla aikaan suoranaista vahinkoa. Tällaisia toheloita on esiintynyt, mutta nämä ovat aina osoittautuneet puoskareiksi eli kauniimmin sanottuna maallikkoparantajiksi.

Olen runsaat kymmenen vuotta käyttänyt kipupotilaitteni hoitoon myös akupunktuuria. Minulle on riittänyt hyvien hoitotulosten selitykseksi akupunktuurin vaikutusmekanismeihin perehtyneiden tutkijoiden arvelu, että neulottelu tiettyihin, sopivasti (huom. ei umpimähkään!) valittuihin kehon pisteisiin aiheuttaa perifeerisen stimuluksen, joka muuttaa hermojen välittäjäaineiden (serotoniini, endogeeniset opiaatit, substanssi-B jne) pitoisuuksia eri osissa keskushermostoa niin, että potilas kokee neulahoidon vaikuttavan lieventävästi hänen vaivaansa. Kun hoito toistetaan kolmesta viiteen kertaan, tapahtuu vaikutuksen kumuloituminen. Johtuvatko akupunktuurin myönteiset vaikutukset hoidosta, hoitamisesta vai hoitajasta, jääköön spekuloimatta.

Joka tapauksessa akupunktiohoidolla olen itsenikin hämmästykseksi saanut autetuksi kivuista kärsiviä potilaitani. Kroonikot (esim. nivelrikkoiset, reumaatikot, migreenipotilaat) tarvitsevat yleensä tehosteneulottelun pari kertaa vuodessa, mutta esim. urheilu- ja rasitusvammoihin riittää useimmiten yksi "kuuri".

Lisäksi akupunktiohoidon "sivuvaikutukset" ovat olleet pääsääntöisesti myönteisiä; unettomuus poistunut, jalat lakanneet palelemasta, suonenvedot vähentyneet yms. Hoito puree noin 70 %:ssa tapauksista. Huonoiten se näyttää auttavan potilaita, joilta puuttuu halu parantua (jotka esim. elättelevät toivoa eläkkeelle pääsemisestä tai sairauspäivärahoista). Tällaisia tapauksia en nykyisin yritäkään hoitaa akupunktiolla. Samoin pyrin välttämään hypokondrikkojen pistelyä, ties minkä uuden vaivan moinen hoito toisi tullessaan.

Merkittävä osa lääkäreistä suhtautuu nykyään akupunktiohoitoon asiallisesti ja tunnekuohuitta. Useimmille suomalaisista akupunktuuria käyttävistä lääkäreistä se edustaa yhtä stimulaatiohoidon muotoa, joka on yksinkertainen ja oikeissa käsissä turvallinen käyttää.

Periaatteessa Suomessa vain laillistetut lääkärit, hammaslääkärit ja eläinlääkärit saavat käyttää neulahoitoa potilailleen. Puoskareita silti löytyy, mutta jos tällaiseen hoitoon hakeutuu, jää diagnoosi yleensä tekemättä ja tauti saattaa olla sellainen, johon parempiakin hoitomenetelmiä on tarjolla. Lisäksi hoitovastuu jää "ilmaan".

Viikon mittaisia akupunktuurin peruskursseja lääkäreille, hammaslääkäreille ja eläinlääkäreille järjestää Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Soveliain ajankohta peruskurssille lienee muutama vuosi valmistumisen jälkeen, jolloin nuori lääkäri on oppinut, että vain osa sairauksista voidaan lääketieteellisin keinoin parantaa, ja että omat kyvyt kohdata potilaat kaikkine ongelmineen tuntuvat kovin rajallisilta. Pieni ammennus traditiota ja poikkitieteellisyyttä tekee silloin terää, mutta ei ennen kuin oma käsitys lääketieteen mahdollisuuksista on selkiytynyt.

Tuire Lehtosalo
yleislääketieteen erikoislääkäri,
SLA:n hallituksen jäsen

Skepsiksen tiedotuksia

Yhdistyksen jäsenmaksu on 75 markkaa vuodessa. Tämä sisältää Skeptikko-lehden tilauksen. Lehden voi myös tilata samaan hintaan liittymättä yhdistyksen jäseneksi. Muutamat jäsenet ovat ilmeisesti käsittäneet, että lehden tilauksesta pitäisi maksaa erikseen, koska yhdistykselle on tullut joitakin 150 markan suorituksia. Menettelemme heidän kohdallaan niin, että myös ensi vuoden jäsenmaksu merkitään maksetuksi.

Edellä Heikki Poroila toivoi parannusta Skeptikon ulkoasuun. Toimitus yhtyy tähän toivomukseen täydellisesti. Asia on ollut mielessä jo pitkään, mutta epäluuloisina ihmisinä halusimme ensin nähdä, tuleeko koko lehdestä yhtään mitään. Kun nyt toiminta näyttää vakiintuvan, aiomme lopultakin paneutua myös lehden ulkoiseen olemukseen. Toivomuksia ja kommentteja otetaan mielihyvin vastaan. Muutokset toteutetaan todennäköisesti ensi vuoden alussa.

Jos haluat liittyä Skepsiksen jäseneksi, lähetä allaoleva lomake täytettynä Skepsiksen sihteerille, jolta voit myös kysellä lisätietoja yhdistyksestä (osoite löytyy sivulta 2).

Jäsenanomus

Nimi

Ammatti ja oppiarvo

Lähiosoite

Postitoimipaikka

Puhelin

Työpaikka

Lähiosoite

Postitoimipaikka

Puhelin

Kokemus Skepsiksen toimialaan liittyvistä asioista, mahdolliset aihetta sivuavat julkaisut, jäsenyys muissa tieteellisissä yhdistyksissä, erityiset mielenkiinnon kohteet (jatka tarvittaessa kääntöpuolelle tai käytä erillistä paperia):

Hyväksyn Skepsis-yhdistyksen säännöissä määritellyt tarkoituksen ja toimintaperiaatteet (kts. lehden takakansi) ja haluan liittyä yhdistyksen jäseneksi.

Päiväys

Allekirjoitus

English summary

Because Finnish is a rather difficult language, we have finally decided to publish brief English summaries in order to help our foreign colleagues who will receive this magazine. We would be very pleased to see other magazines do the same.

One of the most remarkable events in Finland last summer was a total solar eclipse. Unfortunately, due to typical Finnish weather, not very many managed to see it. However, it caused some amusing incidents.

And there was darkness, *Hannu Karttunen*
Being very cynical, we could say that if somebody dies after relying on crank medicine, it's his own fault. But sometimes there is no free choice. Obscure methods for selecting employees are becoming very common in Europe. If the employer bases his decision on graphology or astrology, the applicant is left totally defenseless.

A comical and expensive story, *Nils Mustelin*
Joensuu is a city located in the middle of the track of the total solar eclipse. A local psychics group promised to remove the clouds if the city paid them 100 000 marks (about 25 000 US dollars). Unfortunately, the city declined, and the eclipse was not seen. Some astrologers boasted that the astronomers had got the time wrong by one hour.

Skeptics' meeting in Brussels, *Hannu Karttunen, Matti Virtanen*
Statistics from different countries and different times were presented, but it seems that it's impossible to compare them reliably. Some highlights of the meeting included Ray Hyman's instructions for a perfect skeptic, Susan Blackmore's studies on out of body experiences, and Cornelis de Jager's holy cyclosophy.

Spermatic Sunday in Sipoo, *Kari Saari*
Skepsis spent an enjoyable Sunday in Sipoo, where Ior Bock is making excavations to find ancient Lemminkäinen's temple. Ior's saga is based on his "sound system", associations derived from mainly Finnish and Swedish words. The practical side involves drinking ones own sperm every morning.

Skeptical discussion in computer networks, *Markku Javanainen*
The news bulletin board system is accessible from most university computers. The sci.skeptical meeting contains discussion on current paranormal issues, and can be recommended to all skeptics.

Skepsis on 1987 perustettu suomalaisten skeptikkojen yhdistys. Skepsiksen toimintaperiaatteet ovat samantapaiset kuin yhdysvaltalaisen CSICOPin (Committee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal), mutta se toimii täysin itsenäisesti vaikkakin yhteistyössä CSICOPin ja muiden vastaavien järjestöjen kanssa.

Yhdistyksen säännöissä mainitaan Skepsiksen tarkoituksesta ja periaatteista seuraavaa:

Yhdistyksen tarkoitus on:

- Edistää paranormaaleja ilmiöitä koskevien väitteiden objektiivista ja puolueetonta tieteellistä tutkimusta, ottamatta näiden väitteiden paikkansapitävyyteen kantaa apriorisin, tutkimusta edeltävin perustein.
- Ylläpitää tällaisesta tutkimuksesta kiinnostuneiden ihmisten verkostoa sekä pitää yhteyttä vastaavanlaisiin yhteisöihin kotimaassa ja ulkomailla.
- Julkaista paranormaaleja ilmiöitä koskevia väitteitä tutkivia artikkeleja ja kirjoja sekä laatia tällaisia väitteitä sisältävien julkaisujen bibliografioita.
- Järjestää alaan liittyviä kokouksia ja konferensseja sekä harjoittaa valistus- ja tiedotustoimintaa.

Yhdistys on poliittisesti, aatteellisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton.

Yhdistyksen hallitus voi hyväksyä anomuksesta yhdistyksen jäseneksi yksityishenkilöitä ja oikeuskelpoisia yhteisöjä, jotka hyväksyvät edellä mainitut yhdistyksen periaatteet.